

Vakuutuslääkäreiden näkökulmia työkyvyttömyyseläkkeiden kasvua selittäviin syihin

Tiivistelmä tuloksista

Tutkimusmenetelmästä

- Aula Research toteutti Työeläkevakuuttajat Telan toimeksiannosta kyselytutkimuksen vakuutuslääkäreiden parissa
- Kyselytutkimuksen teemoina olivat:
 1. Vakuutuslääkäreiden näkemykset keskeisimmistä syistä työkyvyttömyyseläkkeiden lisääntymisen taustalla
 2. Työpaikkojen, terveydenhuollon ja kuntoutuksen toimintakäytänteiden muutoksen merkitys työkyvyttömyyseläkehakemusten taustalla
 3. Yhteiskunnallisten ja lainsäädännöllisten muutosten merkitys työkyvyttömyyseläkehakemusten taustalla
- Kyselyyn vastasi 21 vakuutuslääkäriä
 - Kyselyyn vastanneet olivat työskennelleet vakuutuslääkäreinä keskimäärin 14 vuotta (max = 30 vuotta, min = 0,5 vuotta)
 - Vakuutuslääkäreiden työnantajat olivat suurimpia eläkevakuutusyhtiöitä, eläkelaitoksia ja eläkekassoja
 - Lääkäreiden yleisimmät erikoistumisalat olivat työterveyshuolto (9) ja ortopedia (4)
- Kyselytutkimus toteutettiin sähköisenä kyselynä
 - Tutkimuksen kenttätyö toteutettiin aikavälillä 13.3. - 27.3.2019

1. Mikä on näkemyksesi keskeisimmistä syistä työkyvyttömyyseläkkeiden lisääntymisen taustalla?

11 / 21 Aktiivimalli

8 / 21 Mielenterveysongelmat, erityisesti nuorilla

6 / 21 Työn murros ja työelämän vaatimustason koventuminen

5 / 21 Eläkeiän nousu

4 / 21 Väestön ikääntyminen

Muita syitä:

Medikalisaatio

Nousukauden vaikutukset

Kelan aktivoituminen

Työpaikkojen puutteet

Ylipaino

Mikä on näkemyksesi keskeisimmistä syistä työkyvyttömyyseläkkeiden lisääntymisen taustalla?

- Selvästi suurimpana syynä työkyvyttömyyseläkkeiden lisääntymisen taustalla nähdään olevan **aktiivimallin** (11 kommenttia)
 - *”Aina, kun on eläkkeelle vaihtoehtoisia toimeentuloreittejä vaikeutettu, lisääntyy paine eläkkeiden suuntaan.”*
- Aktiivimallin nähdään lisänneen työkyvyttömyyseläkehakemuksia erityisesti vanhemman väestön ja pitkäaikaistyöttömien parissa
 - *”Iäkkäimmillä aktiivimalli näkyy hakemuksissa.”*
 - *”Aktiivimallin käynnistäminen on mielestäni selvästi lisännyt pitkäaikaistyöttömien hakeutumista työkyvyttömyyseläkkeelle.”*
- Toiseksi suurimpana syynä pidetään **mielenterveysongelmien lisääntymistä**, erityisesti nuorilla (8 kommenttia)
 - *”Nuorten henkilöiden elämänhallintaongelmat, jotka ainakin osin johtavat psyykkisiin oireisiin”*
 - *”Mielenterveyspuolelle moniongelmaisuus ja hoidon toteutumisen kirjavuus (heikentyminen).”*
 - *”Nuorilla selkeästi mielenterveyden syyt. Onko diagnostiikka niiden osalta laadukasta ja onko tukea ja hoitoa riittävästi, näissä asioissa todennäköisesti olisi parannettavaa.”*

Mikä on näkemyksesi keskeisimmistä syistä työkyvyttömyyseläkkeiden lisääntymisen taustalla?

- Kolmanneksi eniten mainintoja saa **työn murros ja työelämän vaatimustason koventuminen** (6 kommenttia)
 - *“Työelämän muutokset; digitalisaation ja muihin muutoksiin sopeutumisen vaikeudet ja näiden lähinnä psyykkisen oireilun johdannaiset, suorittavan työn mahdollisuuksien väheneminen.”*
 - *”Työelämän lisääntyneet vaatimukset ja viime vuosina yt-neuvotteluissa irtisanotut henkilöt (ovat olleet osatyökykyisiä jo irtisanottaessa, eivät pysty työllistymään uudestaan)”*
 - *“Mahdollisesti työelämän muutokset, sen kasvaneet vaatimukset ja kiristynyt työtahti ainakin koettuna, työtehtävien muuttuminen”*
- Myös **vanhuseläkeiän nousu** nähdään yhtenä keskeisenä syynä (5 kommenttia)
 - *”Yhtenä syynä on nähdäkseni myös vanhuseläkeiän nousu, maali ei vielä ole siirtynyt paljon, mutta hieman nuoremmat ikäluokat tiedostavat että se on konkreettisesti selvästi kauempana, jolloin saattaa tuntua mahdottomalta saavuttaa tuo aiempaa kauempana oleva tavoite ja matka jätetään saman tien kesken.”*
 - *“Aktiivisuusmalli yhdistyneenä vanhuseläkeiän nousuun”*
 - *“Eläkeiän nousu (eläke ”karkaa”); ETK:n mukaan puolet hakemuksista 60+ ikäisiltä ja 2/3 55+ ikäisiltä.”*
- Eläkeiän kasvuun liittyen usein mainittiin myös yleisemmin **työväestön ikääntyminen** (4 kommenttia)
 - *“Eläkeiän nosto ja aktiivimalli sekä ikääntyminen”*
 - *“Väestön ikääntyminen”*

Mikä on näkemyksesi keskeisimmistä syistä työkyvyttömyyseläkkeiden lisääntymisen taustalla?

Muita syitä:

- Medikalisaatio (3 kommenttia)
 - *”Nuorten ongelmia osin medikalisoidaan, jotta heidän etuutensa pysyvät, mm. kun lukiolainen ei selviä koulusta, niin aloitetaan sairauspäiväraha-kaus, joka voi johtaa eläkehakemukseen.”*
- Nousukauden vaikutukset (3 kommenttia)
 - *”Työelämään on nousukaudella päässyt henkilöitä, joilla ehkä työssäselviytyminen on haasteellisempaa.”*
- Kelan aktivoituminen (2 kommenttia)
 - *” Työttömyysturvan aktiivimalli, Kelan aktiivisuuden lisääntyminen.”*
- Työpaikkojen puutteet (2 kommenttia)
 - *”Hyvien työyhteisöjen puute tai hajoaminen. Työn yksipuolisuus, epäergonomisuus.”*
- Ylipaino

2. Selittävätkö työpaikkojen, terveydenhuollon tai kuntoutuksen toimintakäytännöt jotain osaa muutoksesta?

5 / 21

Irtisanomiset ja työpaikkojen katoaminen

4 / 21

Ammatillisen kuntoutuksen kriteerien lieventyminen

4 / 21

Hidas kuntoutukseen pääsy

4 / 21

Pirstaleiset potilas-lääkäri -suhteet

3 / 21

Työkyvyttömyyden määritelmän liudentuminen

Muita syitä:

Työn vaativuus

Riittämättömät resurssit työterveyshuollossa

Korkea kynnyks hoitoon pääsyyn

Palvelujen tarjonnan kasvu lisää kysyntää

Julkisen terveydenhuollon osaamattomuus

työkyvyttömyyden ehkäisyssä

Selittävätkö työpaikkojen, terveydenhuollon tai kuntoutuksen toimintakäytännöt jotain osaa muutoksesta?

- Eniten mainintoja saavat **irtisanomiset ja työpaikkojen katoaminen** (5 kommenttia)
 - *”Jonkin verran työpaikoilla tapahtuneet henkilöstövähennykset ovat voineet vaikuttaa.”*
 - *”Tietyillä toimialoilla työvoiman tarve vähenee ja haetaan eläkettä, jos työkyky on alentunut”*
 - *”Jonkin verran ikääntyneiden irtisanomiset ja sopivan työn loppuminen selittää, mutta ei nähdäkseni terveydenhuollon tai kuntoutuksen käytännöt”*
 - *”Työpaikoilla tapahtuva työn teknologinen murros vähentää työpaikkoja.”*
- Neljä lääkäriä kommentoi **Ammatillisen kuntoutuksen kriteereitä ja niiden liudentumista**
 - *”Kelan kuntoutuksessa on luovuttu harkinnanvaraisesta Aslak-kuntoutuksesta ja Kiila-kuntoutus lähti hitaasti käyntiin”*
 - *”Työpaikkojen ja työterveyshuollon aktiivisuus lisää kuntoutushakemuksia ja osa niistä johtaa eläkehakemuksiin”*
- Lisäksi neljä lääkäriä nosti esiin ongelmat kuntoutuksessa ja **liian hitaassa pääsyssä kuntoutukseen**
 - *”Kuntoutuksen aktiivisuudessa lienee parantamisen varaa tai ainakin aientamisen tarvetta.”*
 - *”Terveydenhuollon ja kuntoutuksen jatkumo ei toimi riittävän hyvin. Lääkinnällinen kuntoutus on alikäytettyä.”*
 - *”Isot maksuvastuiset työnantajat [maksuluokkamalli] ovat aktiivisia tukemaan työelämässä pysymistä ja ohjaamaan kuntoutukseen, muilla tämä sattumanvaraisempaa ja myös vaikeampaa (tietoa ei riittävästi, reitit hämärät).”*

Selittävätkö työpaikkojen, terveydenhuollon tai kuntoutuksen toimintakäytännöt jotain osaa muutoksesta?

- Neljä lääkäriä nosti esiin **potilas-lääkäri -suhteet** ja niiden pirstaloituneisuuden
 - ”Syytä epäillä, että pirstaleiset potilas-lääkärisuhteet voivat vaikeuttaa kroonisesti sairaan potilaan kokonaisvaltaista hoitoa”
 - ”Osaamattomat / vain satunnaisesti potilaan kohtaavat B-lausuntojen kirjoittajat”
 - ”Ulkoistaminen, pätkiminen, kiire, kokonaisuuden hallitsemattomuus”
- Kolme nosti esiin **työkyvyttömyyden määritelmän muutoksen**, heidän näkemyksensä mukaan työkyvyttömyys määritellään nykyisin kevyemmin perustein
 - ”Toki yleisesti tuntuu siltä, että työkyvyttömyyden määritelmä liudentuu niin työntekijöillä kuin lääkäreillä, ja yhä lievempää työkyvyttömyyttä pidetään perusteena työkyvyttömyyseläkkeelle.”
 - ”Osa lääkärikunnasta suosittaa liian helposti pitkiä sairauspäivärahaa ja työkyvyttömyyseläkettä ikään kuin huomioimatta hakijoiden jäljellä olevaa työkäyttä ja työkykyä. Osa lääkärikunnasta ei vaikuta tuntevan ammatillisen kuntoutuksen vaihtoehtoja. Myös yleisen työkyvyttömyyden käsite on osalle lääkärikuntaa vierasta ja arvioidaan nuorien hakijoidenkin kohdalla työkykyä vain ammatillisesta painottaen hakijan omaan työhön.”

Selittävätkö työpaikkojen, terveydenhuollon tai kuntoutuksen toimintakäytännöt jotain osaa muutoksesta?

Muita syitä:

- Työn vaativuus (2 kommenttia)
 - *”Työn vaativuus tuntuu lisääntyneen kauttaaltaan.”*
- Riittämättömät resurssit työterveyshuollossa ja perusterveydenhuollossa (2 kommenttia)
 - *”Perusterveydenhuollossa yleensä riittämättömät resurssit hoitaa ja tukea potilaita, joilla alkuvaiheen psyykkistä oireilua, jolloin hoidon tulisi tehokasta.”*
- Korkea kynnys hoitoon pääsyyn (1 kommentti)
 - *”Mt-häiriöiden osalta psykiatrisen avohoidon vaihtelevat resurssit ja korkea hoitoon pääsyn kynnys.”*
- Palvelujen tarjonnan kasvu lisää kysyntää (1 kommentti)
- Julkisen terveydenhuollon osaamattomuus työkyvyttömyyden ehkäisyssä (1 kommentti)
 - *”...julkinen terveydenhuolto ei riittävästi pysty tai osaa tukea työkyvyttömyyden ehkäisyssä ”*

3. Onko muussa yhteiskunnallisessa kehityksessä tapahtunut työkyvyttömyyseläkehakemuksia lisääviä muutoksia?

14 / 21

Aktiivimalli (*useat vastaajat viittasivat tässä vastaukseensa kysymyksessä 1. Yhteensä 14 vastaajaa 21:stä viittasi aktiivimalliin jossain vaiheessa kyselyä.)

4 / 21

Työnkuvien muuttuminen ja suorittavien töiden katoaminen

3 / 21

Vanhuuseläkeiän nousu

3 / 21

Työllisyyden kasvu

3 / 21

Työkyvyttömyyden määritelmän liudentuminen

Muita syitä:

Osatyökykyisyyden kasvu

Työelämän joustamattomuus ja vaativuuden kasvu

Syrjäytyminen ja yhteiskunnallinen polarisaatio

Mielenterveysongelmien kasvu nuorilla

Resurssipula työpaikoilla

Onko muussa yhteiskunnallisessa kehityksessä tapahtunut työkyvyttömyyseläkehakemuksia lisääviä muutoksia?

- Läpi kyselyn, **aktiivimalli** keräsi lääkäreiden parissa huomattavasti eniten mainintoja. Yhteensä 14 lääkäriä 21:stä* mainitsi aktiivimallin yhtenä syynä työkyvyttömyyseläkehakemusten kasvun taustalla

(*useat vastaajat viittasivat tässä vastaukseensa kysymyksessä 1. Yhteensä 14 vastaajaa 21:stä viittasi aktiivimalliin jossain vaiheessa kyselyä.)

- ”Aktiivimalli sysännyt osin hakemaan työkyvyttömyysetuutta.”
 - ”Työttömien aktiivimalli ja jossain määrin kiristyneet vaatimukset ko. etuisuuksien suhteen ovat voineet lisätä työkyvyttömyyseläkehakemusten määrää”
 - ” Työelämässä työnkuvien muuttuminen, aktiivimalli.”
- Neljä lääkäriä nostaa tämän kysymyksen kohdalla esiin **työn murroksen**, työnkuvien muuttumisen ja suorittavien töiden katoamisen
 - ”Luulen, että ”helppojen” töiden katoaminen ja alati monimutkaistuvat työtehtävät (jotka tietenkin valtaosalle työntekijöistä ovat hienoja mahdollisuuksia kehittyä ja edetä uralla) ajavat osaa hakemaan ratkaisua työssöpärjäämättömyyteensä TK-eläkeratkaisun kautta. Yhteiskunnassa pitäisi niin väestön työssäkäynnin kuin TK-eläkkeiden laskemisenkin kannalta arvostaa ja säilyttää myös ”helpompia” suorittavia ja palvelutehtäviä. Kaikkien ei tarvitse olla ICT-osajia ja silti heidän työpanostaan tarvitaan ja tulisi arvostaa esim. palvelualoilla.”
 - ”Perinteiset suorittavat työt ovat vähissä. Osatyökykyisten osuus työmarkkinoilla on lisääntynyt.”

Onko muussa yhteiskunnallisessa kehityksessä tapahtunut työkyvyttömyyseläkehakemuksia lisääviä muutoksia?

- Yhteiskunnallisista muutoksista **vanhuuseläkeiän nousu** keräsi tämän kysymyksen yhteydessä kolme mainintaa
 - ”Aktiivimalli ainakin epäillään joltain osin selittäväksi loogiseksi tekijäksi. Samoin vanhuuseläkeiän nousua.”
 - ”Aktiivimalli sysännyt osin hakemaan työkyvyttömyysetuutta. Nouseva eläkeikä tulee heijastumaan.”
 - ”Eläkeiän nosto ja työvoiman ikääntyminen, suuret ikäluokat ovat 60-vuotiaita”
- Talouden pirstymisen ja **työllisyysasteen parantumisen** nähdään tuoneen työmarkkinoille henkilöitä, joilla ei ole täysiä valmiuksia niille
 - ”...lisäksi nousukaudella töihin ovat päässeet myös henkilöt, joilla on terveysongelmia, ja heidän työssä jatkamisensa ei onnistu ilman työkyvyttömyysjaksoja”
 - ”Hyvän työllisyyden aikana osatyökykyisille löytyy töitä ja aina työssäolo ei onnistukaan.”
 - ”Kumuloitunut pitkäaikaistyöttömyys ja se ettei edes nousukausi ole imaissut mukaan työelämään tuo tiettyä toivottomuutta, myös hoitaviin lääkäreihin, jotka sitten päätyvät yhdessä henkilön kanssa työkyvyttömyyseläkkeeseen ainoana vaihtoehtona.”
- Tämänkin kysymyksen kohdalla muutama nosti esiin **työkyvyttömyyden määritelmän muutoksen**
 - ”Ehdottomasti. Työkyky ei ole käsitteenä samankaltainen tai saman sisältöinen kuin 1-2 vuosikymmen sitten. Työelämän digitalisoituminen syrjäyttää vanhempaa sukupolvea.”

Onko muussa yhteiskunnallisessa kehityksessä tapahtunut työkyvyttömyyseläkehakemuksia lisääviä muutoksia?

Muita syitä:

- Osatyökykyisyyden kasvu (2 kommenttia)
 - *”Osatyökykyisten osuus työmarkkinoilla on lisääntynyt.”*
 - *”Osatyökykyisille ei ole riittävästi polkuja työelämään eikä mahdollisuuksia jatkaa osa-aikaista työskentelyä.”*
- Työelämän joustamattomuus ja vaativuuden kasvu (2 kommenttia)
 - *”Työelämän muuttuminen vaativammaksi ja kovemmaksi eli helppoja töitä ei ole ja tehokkuusvaatimus tiukentaa tilannetta.”*
- Syrjäytyminen ja yhteiskunnallinen polarisaatio (2 kommenttia)
 - *”Syrjäytyneisyys lisää hakemuksia”*
 - *”Polarisoituminen saattaa vaikuttaa. Yhteiskunta on muuttunut myös vähemmän sallivaksi.”*
- Mielenterveysongelmien kasvu nuorilla
 - *”Lähetteet lasten psykiatriseen hoitoon lisääntyneet, mikä heijastanee perheiden vaikeuksia. Näissä lienee moninaisia taustatekijöitä. Psykkisesti oireilevan nuoren työelämään pääseminen ja kiinnittyminen on vaikeaa. Kouluissa itseohjautuvuuden korostaminen jo perusopinnoissa heikentää neuropsykiatrisista melko lievistäkin häiriöistä kärsivien nuorten edellytyksiä koulussa pärjäämiseen ja usein epäonnistumisen kokemukset liitännäisille psykkisille häiriöille.”*
- Resurssipula työpaikoilla
 - *”aktiivimalli, resurssipula työpaikoilla”*

4. Onko mielessäsi muita syitä, jotka olisivat voineet vaikuttaa työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen lisääntymiseen? Ns. vapaa sana.

4 / 14

Kulttuurinen muutos

3 / 14

Työelämän ja työpaikkojen muutokset

2 / 14

Hoitohenkilökunnalta puuttuvat työkalut

Muita syitä:

Fyysinen huonokuntoisuus ja ylipaino

Digitalisaatio

Eläkeiän nousu

Yhteiskunnallinen polarisaatio

Sote-uudistuksen aiheuttamat leikkaukset

Kuntien toimintatavat

Perusterveydenhuollon heikentynyt tila

Onko mielessäsi muita syitä, jotka olisivat voineet vaikuttaa työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen lisääntymiseen? **Ns. vapaa sana.**

- Neljä lääkäriä korosti **kulttuurista muutosta** niin hoitohenkilökunnassa, potilaiden keskuudessa kuin laajemminkin yhteiskunnassa
 - ”Yhteiskunnan asenneilmasto on arviossani pääsyy. Oikean suuntauksen tulisi olla tietenkin päinvastainen, koska eläköitymisen ikä tulee vääjäämättä koko ajan tulevina vuosina nousemaan. Voimavarat on keskitettävä työssäkäyvien työkyvyn tukemiseen. Ammatillinen kuntoutus on oikea suunta. Työn arvostusta pitää kohottaa.”
 - ”Ihannekansalainen tuntuu olevan maaninen ekstrovertti, tai erityislahjakas moniosaaja. Muita ei tunnuta tarvitsevan.”
 - ”Yleinen yhteiskunnallinen ilmapiiri on hyväksyvämpi sen suhteen että ei ole välttämätöntä tehdä työtä elääkseen tai oikeastaan jopa niin, ettei kaikille ei edes riitä töitä, jolloin työkyvyttömyyskokemuksen edessä on ehkä helpompi antaa itselleen lupa luovuttaa. Hyvinvointiyhteiskunnan hinta?”
- Kolme lääkäriä nosti vielä esiin **työelämän muutosvauhdin** ja muutokset työpaikoilla
 - ”Jatkuvat eri yritysten organisaatiomuutokset voinevat osan ihmisistä syrjäyttää sivupolulle.”
 - ”Eri ikäryhmissä erilaiset syyt työkyvyn heikkenemiseen. Vanhemmassa ikäluokissa työelämän nopeat muutokset, esim. digitalisaation lisääntyminen, erityisen vaikeita psyykkisesti esim. uuden oppimisen työläyden vuoksi.”
 - ”Jatkuvien muutosten pyörteessä jaksaminen huonoa; oireet koetaan voittamattomiksi”
- Kaksi lääkäriä nosti esiin, että **hoitohenkilökunnalta puuttuvat työkalut** tai ne ovat puutteellisia
 - ”Jos hoitavilla lääkäreillä olisi työkaluja tarjolla laajemmin (esim. ohjaaminen erilaisiin tukitoimiin) olisi helpompaa kohdata potilas ilman että tuntee paineita kirjoittaa työkyvyttömyyttä tukeva lausunto sitä pyydettäessä tai vaadittaessa.”
 - ”Terveystieteiden toiminta, erityisesti perusterveydenhuollon aseman heikentyminen ei tue oikea-aikaista hyvää hoitoa riittävästi. Lääkäreiden tietotaito sosiaalivakuutuksesta on riittämätöntä, eikä tätä osaa työstä tueta.”

Onko mielessäsi muita syitä, jotka olisivat voineet vaikuttaa työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen lisääntymiseen? Ns. vapaa sana.

Muita syitä:

- Fyysinen huonokuntoisuus ja ylipaino
- Digitalisaatio
 - *”Digitalisaatio ja sosiaalisen median runsas käyttö aiheuttavat todennäköisesti lisääntyviä haasteita työssä jaksamiseen ja sitä kautta työkyvyttömyyseläkehakevuuteen. Sairausperusteinen työstä poissaolo kaikkiaan on lähtökohtaisesti hyvin riippuvaista ympäröivästä kulttuuri- ja talousilmapiiristä.”*
- Eläkeiän nousu
 - *”Vanhuuseläkeiän nousu on lisännyt yli 60 v hakemuksia”*
- Yhteiskunnallinen polarisaatio
 - *”Nuorissa aikaisempaa selvemmin mahdollisesti jakautuminen selviytyjiin (melko kovat työelämän vaatimukset) ja yhteiskunnan vaatimuksista pudonneisiin (avoin huoli ilmastonmuutoksesta, maailman rauhasta, pätkätyöt, koettu vaativuus ja heikko pystyvyyden tunne). Yhteiskunnan ilmiöiden vaikutus yksilöihin ei aina ole oikeaa sairastumista.”*
- Sote-uudistuksen aiheuttamat leikkaukset
 - *”Sote-odotuksessa maakunnatta pyrkivät laskemaan kustannuksiaan. Olisiko vaikuttanut hoitoketjuihin?”*
- Kuntien toimintatavat
 - *”Yllättävän monia nuoria pyrkii eläkkeelle mielenterveyshäiriöiden lisäksi erilaisten kipuoireiden vuoksi, vaikka ne eivät kuitenkaan liity vaikea-asteisiin sairauksiin. Kipuoireiden pitkittyessä on ruvettu kuntien vammaispalvelujen perusteella myöntämään erilaisia tukitoimia. Nämä edesauttavat, tavoitteiden vastaisina, toimintakyvyn heikkenemistä. (Ei näitä taida kovin paljon olla, mutta on uusi ilmiö)”*
- Perusterveydenhuollon heikentynyt tila
 - *”Terveystenhuollon toiminta, erityisesti perusterveydenhuollon aseman heikentyminen ei tue oikea-aikaista hyvää hoitoa riittävästi.”*